

тило кількість платників податків, що вплинуло на надходження від податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість та інші платежі.

По-третє, значна частина підприємств припинила свою діяльність, що спричинило низку проблем: зменшення надходжень від податку на прибуток, скорочення робочих місць і, відповідно, зниження сплати єдиного соціального внеску. За даними ДПС, у 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету за платежами, контрольованими Державною податковою службою, склали 1 091,4 млрд грн – це на 9,9 % більше, ніж у 2021 р. [3].

Висновки. Державний бюджет України в умовах воєнного стану зазнав суттєвих змін: видатки стрімко зросли, особливо на оборону та соціальну сферу, а доходи скоротились через падіння економічної активності, міграцію населення та зменшення податкових надходжень. Це призвело до значного дефіциту бюджету. Для покращення ситуації варто посилити контроль за видатками, підтримувати малий бізнес, легалізувати тіньову економіку, забезпечити прозорість бюджетних процесів і розширювати міжнародну фінансову підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання державного бюджету України з 2008 по 2025 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2022/>
2. Про Державний бюджет України на 2022 р.: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
3. Державна податкова служба України. Новини: У 2022 р. до зведеного бюджету надійшло понад 1 трлн грн платежів, що контролюються ДПС. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/733052.html>

Ванькович Д. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ СПІВВІДНОШЕННЯ СТАВОК НА НАДХОДЖЕННЯ З ПОДАТКУ

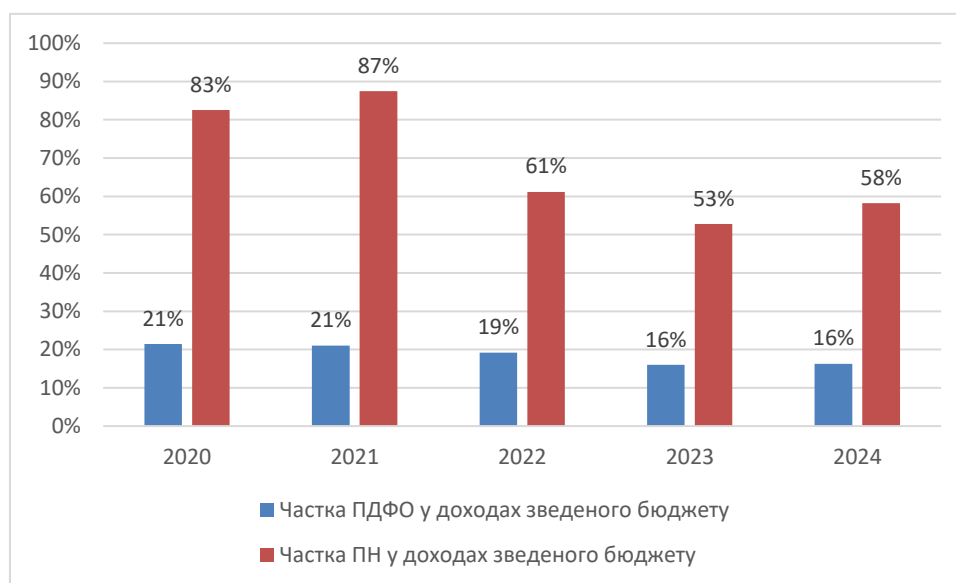
Вступ. Очікувана інтеграція України з ЄС висуває потребу гармонізації вітчизняної податкової політики з європейським механізмом оподаткування. Податкова політика кожної країни містить національні пріоритети й відповідні індивідуальності у системі оподаткування. Водночас національні податкові системи країн дотримуються векторів загальноєвропейської інтеграції. Тому для України на теперішньому етапі важливим стає досвід податкового реформування в країнах Європейського Союзу, який дасть змогу обрати власну адаптивну податкову стратегію.

У цьому контексті варто звернути увагу на одне з найновіших європейських досліджень [2], у якому обґрунтовується висновок, що наближення в країнах

ЄС ефективної ставки до законодавчо встановленої пов'язане з вищим рівнем податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Це не тільки підвищує рівень дотримання законодавства, але й мінімізує стимули для ухилення від сплати податків. Отже, податкова система забезпечує отримання запланованих доходів, що приводить до більш надійних та передбачуваних бюджетних надходжень.

Мета роботи – оцінювання впливу співвідношення ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб на надходження від цього податку до Зведеного бюджету України у відсотках до ВВП. Під час цього будемо використовувати напрацювання вітчизняних науковців І. Мартинюк, О. Тоцької та І. Дмитрук [4; 6].

Основна частина. Податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні дохідної частини зведеного бюджету України. За підсумками 2024 р. їх частка у доходах становила 58,21 %. Незважаючи на негативні економічні наслідки воєнної агресії росії, зокрема вимушеного виїзду частини вітчизняних громадян за кордон, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) продовжує залишатися важливим джерелом державних фінансових ресурсів в Україні. Зокрема, дані, наведені на рис. 1, засвідчують, що впродовж 2020–2024 рр. частка податку на доходи фізичних осіб зменшилася з 21 % (у 2020 р.) до 16 % (у 2024 р.).

*Рисунок 1 – Динаміка часток податкових надходжень (ПН) та податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у доходах Зведеного бюджету України
Джерело: побудовано автором на основі [5]*

Оскільки заробітна плата є основним джерелом доходів фізичних осіб, проаналізуємо ефективну ставку ПДФО із заробітної плати. Для розрахунку використаємо дані щодо величини валового внутрішнього продукту за категоріями доходу з офіційного сайту Державної служби статистики України та методичку, запропоновану Костаракосом і Варталітісом [1].

Результати оцінювання впливу співвідношення ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб на надходження від цього податку до Зведеного бюджету України у відсотках до ВВП наведено на рис. 2.

За результатами їх аналізу підтверджено гіпотезу, що в Україні наближення ефективної ставки до законодавчо встановленої також пов'язане з вищим рівнем податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб.

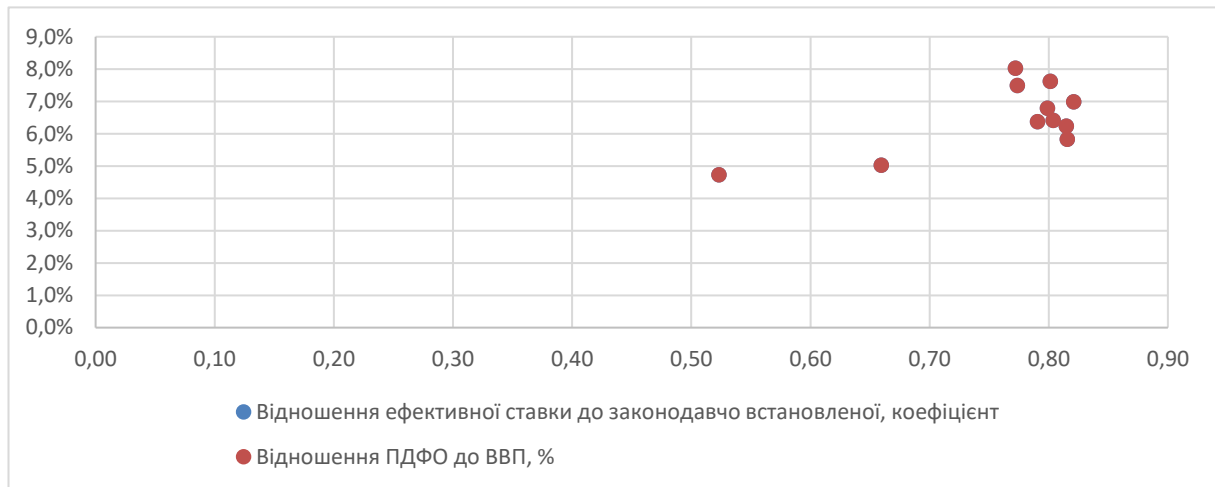

Рисунок 2 – Взаємозв'язок між співвідношенням ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб в Україні та бюджетними надходженнями Зведеного бюджету України від цього податку у відсотках від ВВП
Джерело: побудовано автором на основі [3; 5]

Висновки. Зосередження на ефективності оподаткування також передбачає підтримку відповідного балансу між граничними та ефективними ставками оподаткування. Значні розбіжності між ними можуть спричинити суттєві економічні деформації, спонукаючи окремих осіб і компанії змінювати свою поведінку з метою мінімізації податкового навантаження. До того ж це ускладнює фінансове планування та збільшує адміністративні витрати як для платників податків, так і для податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kostarakos Pias and Varthalitis Petros. Effective Tax Rates in the EU: An updated database over 1995–2017. 2020. URL: https://www.esri.ie/system/files/publications/RS110_technical%20appendix.pdf
2. Calvo S., Sánchez de la Cruz D. Statutory vs. Effective Tax Rates: Why Do Higher Taxes Not Necessarily Lead to Increased Revenues? 2024. URL: <https://taxfoundation.org/wp-content/uploads/2024/09/FF848.pdf>
3. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2025).
4. Мартинюк І. Податок на доходи фізичних осіб: фіскальні та соціальні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-60.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2025).
6. Тоцька О., Дмитрук І. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: загальнодержавний і регіональний вимір. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. Вип. 1(8). С. 30–39. DOI: 10.26565/2786-4995-2023-1-04.